

5. Theory and methods of physical education (2017): in 2 volumes / [ed. T. Yu. Krutsevich]. Kyiv: Olympic Literature. Volume 2: Methods of physical education of different population groups. 390 p. [in Ukrainian]
6. Shvai O.D. (2000) Pedagogical aspects of managing the motor activity of younger schoolchildren: autoref. Ph.D. sciences in physics exit and sports. Lutsk, 24 p.
7. Armitage C.J., Sprigg C.A. (2010) The roles of behavioral and implementation intentions in changing physical activity in young children with low socioeconomic status. *J Sport Exerc Psychol.* 32(3):359-76. doi: 10.1123/jsep.32.3.359.
8. Tremblay M.S., Carson V., Chaput J.P., Connor Gorber S., Dinh T., Duggan M. et al. (2016) Canadian 24-Hour Movement Guidelines for Children and Youth: An Integration of Physical Activity, Sedentary Behaviour, and Sleep. *Appl Physiol Nutr Metab.* 41(3):311-27. doi: 10.1139/apnm-2016-0151.
9. Langendorfer Stephen J. (2019) Ph.D. "Revised Scientific Review: Minimum Age for Swim Lessons," *International Journal of Aquatic Research and Education: Vol. 10: No. 4, Article 2. The Jungle journal: Study shows kids are smarter if they swim – 2/22/2017.*
10. Stan E.A. (2012) Methodology of learning swimming in the first part of life through a positive approach. *science, movement and health.* vol. xii, issue 1, P. 88-94.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).27

УДК: 796.077.5-053.67(045)(477.82)

Митчик О.П.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
завідувач кафедри фізичної культури
Комунальний заклад вищої освіти Волинської обласної ради
«Луцький педагогічний коледж», м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТУ

Одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасного спорту є створення умов для розвитку дитячого, дитячо-юнацького та резервного спорту і це не випадково, адже саме дитячо-юнацький та резервний спорт є основою розвитку спорту вищих досягнень. Він є запорукою розвитку резервного спорту, а також умовою формування здорового суспільства. Дитячий спорт вирішує не лише оздоровчі завдання, а й також вирішує важливі соціальні проблеми, а саме забезпечує активний відпочинок дітей, допомагає заповнити дозвілля у вільний від навчання час, запобігає виникненню шкідливих звичок, вилучає дітей з вулиць, сприяє формуванню здорового способу життя, допомагає дитині соціалізуватися у суспільстві, самореалізовуватися, налагоджувати нові дружні стосунки, спілкуватися, розважатися.

Ключові слова: дитячо-юнацький спорт, спортивний відбір, здоровий спосіб життя, діти, підлітки.

Oleksandr Mytchuk. Features of the development of children's and youth's sports. One of the priority directions of the development of modern sports is the creation of conditions for the development of children's, children's and youth sports, and reserve sports; and this is not accidental as children's and youth, and reserve sports are the basis of the development of high-achieving sports. It is the key to the development of reserve sports and the condition of forming a healthy society. Children's sports solve more than just wellness tasks, but also solve critical social problems; namely, they provide active recreation for children, help to fill leisure time during free time from education, prevent the emergence of bad habits, remove children from the streets, contribute to the formation of a healthy lifestyle, help the child to socialize in society, help to self-realize, to establish new friendships, to communicate, to have fun.

Nowadays, there is a violation of the selection system for sports schools. The positive experience of the selection, examination, and analysis of growth and physical parameters of the child, conducting various mobile games during the after-school time, is losing. The modern practice of selection and orientation of training of capable athletes shows the low effectiveness of children's and youth sports. In this system, it is necessary to ensure the optimal ratio of the number of children who play sports at various stages of multi-year improvement, providing the selection of the best considering special training. This is possible considering, firstly, that the practice of mastering the main types of sports, preliminary testing of motor functions and health status will make it possible to direct the most capable children in specific types of sport for further improvement in the system of children's and youth sports schools, specialized youth schools of the Olympic Reserve (SDYUSHOR), and training at the initial stages - to form and select a contingent of athletes, promising for further improvement, for reserve sports. Secondly, children who have not shown apparent abilities for further sports improvement should be oriented to be engaged in mass sports. This approach makes it possible to increase the selection system's efficiency and develop a system of mass children's and youth sports.

Health and educational components of children's and youth sports form a healthy lifestyle for their pupils. Fulfilling the tasks assigned to the Youth Sports School (CYSS) by the state includes three interrelated aspects: sports, physical culture, and educational.

Keywords: children's and youth sports, sports selection, healthy lifestyle, children, adolescents.

Постановка проблеми та її значення. Велика увага в системі фізичного виховання та спорту приділяється питанням розвитку дитячо-юнацького спорту, який має великі можливості для зміцнення здоров'я та виховання підростаючого покоління нашої держави. В порівнянні з іншими формами фізичного виховання дітей шкільного віку спорт найбільш ефективно стимулює позитивні функціональні і морфологічні зміни в організмі, який формується, більшою мірою впливає на розвиток рухових здібностей. Для підлітків характерним є бурхливий розвиток самосвідомості, прагнення виховати в собі цінні якості особистості (вольові, моральні, фізичні). Саме у спорті школярі знаходять ефективні засоби розвитку цих якостей. Увага спеціалістів провідних спортивних країн не лише сфокусована на проблемах тренування спортсменів високого класу, а й на оптимізації

системи підготовки резервів, які забезпечують повноцінне поповнення складів національних збірних команд. Дитячо-юнацький спорт має залучати дітей та підлітків до занять певним видом спорту та подальшої їх спортивної спеціалізації та забезпечення умов для переходу до резервного спорту. Функції резервного спорту полягають у здійсненні відбору обдарованих дітей та молоді для занять певним видом спорту, створенні умов для максимального розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів, забезпеченні умов для переходу до спорту вищих досягнень та поповнення основного складу національних збірних команд [1].

Спорт – це особлива сфера виявлення й уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дієвим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних груп населення [3]. Загальновідомо, що спорту вищих досягнень не буває без дитячо-юнацького спорту. Тому цей напрям роботи у системі розвитку фізичної культури і спорту перебуває на особливому рахунку в усіх країнах, які хочуть мати високі спортивні показники та здорову націю [7].

Мета дослідження – визначення соціальної значущості та особливостей розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивченню питання розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні останніми роками присвячена значна кількість досліджень та є предметом наукових пошуків вітчизняних дослідників й фахівців фізичного виховання.

Система дитячо-юнацького спорту об'єднує спортивні школи усіх типів, які забезпечують відбір обдарованих осіб із системи дитячого спорту, поступову спеціалізацію юних спортсменів, що мають високий рівень підготовленості, для участі у міжнародних спортивних змаганнях дітей та школярів, а також для подальшого переходу в систему резервного спорту [4; 9].

В теперішній час простежується порушення системи відбору до спортивних шкіл. Втрачається позитивний досвід селекційного відбору, обстеження і аналіз ростових та фізичних параметрів дитини, проведення у позаурочний і позашкільний час різноманітних рухливих ігор. Сучасна практика відбору й орієнтації тренування здібних спортсменів свідчить про низьку ефективність дитячо-юнацького спорту. У цій системі необхідно забезпечити оптимальне співвідношення кількості дітей, які займаються спортом на різних етапах багаторічного вдосконалення, передбачаючи відбір найкращих з огляду на спеціальну підготовку [5; 6]. Це можливо, враховуючи, по-перше, що практика засвоєння основних видів спорту, попереднє тестування рухових функцій і стану здоров'я дасть змогу спрямовувати найбільш здібних дітей у конкретному виді спорту для подальшого вдосконалення в системі дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву (СДЮШОР), а підготовка на початкових етапах – формувати і відбирати контингент спортсменів, перспективних для подальшого вдосконалення, для резервного спорту [9]. По-друге, діти, які не виявили явних здібностей до подальшого спортивного вдосконалення, мають бути орієнтовані для занять масовим спортом. Такий підхід дає можливість підвищити ефективність системи відбору і розвивати систему масового дитячо-юнацького спорту.

Слід зазначити, що більшість сучасних досліджень спрямоване на вивчення спеціалізованих навчальних закладів, які ведуть підготовку спортивного резерву, розглядається організаційна структура спортивних шкіл та училищ фізичної культури, умови їх функціонування, напрямки їх діяльності, деякими авторами розроблені цільові програми вдосконалення діяльності спортивних шкіл [8; 12].

Сьогодні продовжується науковий пошук у напрямку оптимізації розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту у нашій державі, про що висвітлено у наукових публікаціях [4], де автори сходяться на думці, що найважливішими умовами розвитку спорту вищих досягнень та підвищення ефективності олімпійської підготовки є удосконалення системи дитячо-юнацького спорту в країні на основі сучасних даних науки та світової практики.

У своїх наукових доробках Л. Іванова [2], Л. Липової, П. Замаскіної, В. Малишевої [3], розглядається діяльність спеціалізованих спортивних класів загальноосвітніх шкіл. У дослідженнях висвітлюються питання профорієнтаційної діяльності серед старшокласників спеціалізованих класів та підкреслюється позитивний ефект від їх високої рухової активності. Т. Бондар [1] детально у своїх дослідженнях вивчив систему шкільних фізкультурно-спортивних (оздоровчих) клубів. Доведено, що фізкультурно-спортивний клуб є надзвичайно ефективною формою роботи зі школярами у вихованні в них відповідального відношення до власного здоров'я та формування фізичної культури особистості.

Крім того, вітчизняні дослідники вивчали оздоровчий та виховний компоненти дитячо-юнацького спорту, зокрема формування здорового способу життя та організацію виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах.

О. Свириденко [11] визначив зміст виховання здорового способу життя підлітків у ДЮСШ (формування у підлітків свідомості щодо збереження і зміцнення здоров'я; спільна діяльність батьків та тренерів-викладачів з метою виховання здорового способу життя; формування поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, емоційної сфери щодо здорового способу життя; відношення до навколишньої дійсності під час виховання здорового способу життя; самовиховання та самоконтроль) та принципи виховання здорового способу життя підлітків у ДЮСШ. Т. Ротерс та В. Мазін зазначають [10], що виконання завдань, покладених на ДЮСШ державою, включає три взаємопов'язані аспекти: спортивний (розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, підготовка спортивного резерву для збірних команд України), фізкультурний (повноцінне оздоровлення, забезпечення змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, формування навичок здорового способу життя) і виховний (сприяння гармонійному вихованню, самореалізації вихованців).

Висновки. Отже, аналізуючи результати досліджень, простежується порушення системи відбору до спортивних шкіл та втрачається позитивний досвід селекційного відбору.

Оздоровчий та виховний компоненти дитячо-юнацького спорту формують здоровий спосіб життя своїх вихованців. Виконання завдань, покладених на ДЮСШ державою, включає три взаємопов'язані аспекти: спортивний, фізкультурний і виховний.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку нових ефективних підходів щодо організації діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Необхідно розробити систему ефективного відбору дітей і підлітків для занять певними видами спорту та удосконалювати методики тренувань у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Література

1. Бондар Т. С. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів : дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / Т. С. Бондар. – Харків, 2010. 232 с.
2. Іванова Л. Особливості профільного навчання з фізичної культури / Л. Іванова // Фізичне виховання в школі. – 2004. – № 1. С. 5-6.
3. Липова Л. А. Система профільного навчання в середній загальноосвітній школі: завдання і досвід / Л. А. Липова, П. І. Замаскіна, В. В. Малишев // Профільне навчання: теорія і практика. – К. : Компас, 2007. 192 с.
4. Нестерова А. Правові аспекти розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні / А. Нестерова // Спортивний вісник Придніпров'я : [Науково-практичний журнал]. – Дніпропетровськ : Ддіфкс, 2008. – № 1. С. 100-103.
5. Ніжевська Т. В. Теорія та методика дитячого та юнацького спорту як навчальна дисципліна у підготовці майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / Т. В. Ніжевська // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3. С. 10-12.
6. Платонов В. Н. Концептуальные положения развития юношеского спорта в Украине / В. Н. Платонов, К. П. Сахновский // Молодежь наука олимпизм : II Международный форум. – М. : Современный спорт, 2002. С. 173-176.
7. Приходько І. Училища фізичної культури в системі підготовки спортивних резервів / І. Приходько С. Левадня // Молода спортивна наука України. – 2008. – В. 12. – Т. 1. С. 265-269.
8. Путятіна Г. М. Організаційні аспекти оптимізації діяльності спортивних шкіл на основі програмно-цільового управління : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. і спорту : спец. 24.00.02 / Г. М. Путятіна. – Харків, 2008. 21 с.
9. Родак С. Актуальні питання діяльності спеціалізованих навчальних закладів резервного спорту / С. Родак, О. Вацеба // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки] : [уклад. А. В. Цьось, С. П. Козіброцький]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – № 2 (6). 117 с.
10. Ротерс Т. Т. Постановка проблеми організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах / Т. Т. Ротерс, В. М. Мазін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : [Збірник наукових праць]. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2012. – Випуск 24. С. 294-301.
11. Свириденко О. О. Формування здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацькій спортивній школі / О. О. Свириденко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – 2007. – Вип. 3-4 (55-56). С. 224-229.
12. Стадник С. Оптимізація управління діяльністю училищ фізичної культури України на основі програмно-цільового методу управління / С. Стадник // Молода спортивна наука України : [зб. наук. праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини]. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Вип. 16. – Т. 4. С. 156-162.

Reference

1. Bondar T.S. Orhanizatsiino-pedahohichna tekhnolohiia menedzhmentu uchnivskykh fizkulturno-ozdorovchykh klubiv : dys. ... kand. nauk fiz. vykh. : 24.00.02 "Fizychna kultura, fizyчне vykhovannia riznykh hrup naselennia" / T. S. Bondar. – Kharkiv, 2010. 232 s.
2. Ivanova L. Osoblyvosti profilnoho navchannia z fizychnoi kultury / L. Ivanova // Fizyчне vykhovannia v shkoli. – 2004. – № 1. S. 5-6.
3. Lypova L.A. Systema profilnoho navchannia v serednii zahalnoosvitnii shkoli: zavdannia i dosvid / L. A. Lypova, P. I. Zamaskina, V. V. Malyshev // Profile navchannia: teoriia i praktyka. – K. : Kompas, 2007. 192s.
4. Nesterova A. Pravovi aspekty rozvytku dytiachyo-yunatskoho sportu v Ukraini / A. Nesterova // Sportyvnyi visnyk Prydniprovia : [Naukovo-praktychnyi zhurnal]. – Dnipropetrovsk : Ddifks, 2008. – № 1. S. 100-103.
5. Nizhevska T. V. Teoriia ta metodyka dytiachoho ta yunatskoho sportu yak navchalna dystsyplina u pidhotovtsi maibutnoho fakhivtsia z fizychnoi kultury i sportu / T. V. Nizhevska // Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia. – 2008. – № 3. S. 10-12.
6. Platonov V. N. Kontseptualnye polozhenia razvytia yunosheskoho sporta v Ukraine / V. N. Platonov, K. P. Sakhnovskiy // Molodezh nauka olympyzm : II Mezhdunarodnyi forum. – M. : Sovremennii sport, 2002. S. 173-176.
7. Prykhodko I. Uchylshcha fizychnoi kultury v systemi pidhotovky sportyvnykh rezerviv / I. Prykhodko S. Levadnia // Moloda sportyvna nauka Ukrainy. – 2008. – V. 12. – T. 1. S. 265-269.
8. Putiatina H. M. Orhanizatsiini aspekty optymizatsii diialnosti sportyvnykh shkil na osnovi prohranno-tsilovoho upravlinnia : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. i sportu : spets. 24.00.02 / H. M. Putiatina. – Kharkiv, 2008. 21 s.
9. Rodak S. Aktualni pytannia diialnosti spetsializovanykh navchalnykh zakladiv rezervnoho sportu / S. Rodak, O. Vatseba // Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi : [zb. nauk. pr. Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky] : [uklad. A. V. Tsos, S. P. Kozibrotskiy]. – Lutsk : VNU im. Lesi Ukrainky, 2009. – № 2 (6). 117 s.
10. Roters T. T. Postanovka problemy orhanizatsii vykhovnoho protsesu v dytiachyo-yunatskykh sportyvnykh shkolakh / T. T. Roters, V. M. Mazin // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : [Zbirnyk naukovykh prats]. – Zaporizhzhia : Klasychnyi pryvatnyi universytet, 2012. – Vypusk 24. S. 294-301.
11. Svyrydenko O. O. Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia pidlitkiv u dytiachyo-yunatskii sportyvni shkoli / O. O. Svyrydenko // Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka. – 2007. – Vyp. 3-4 (55-56). – S. 224-229.
12. Stadnyk S. Optymizatsiia upravlinnia diialnistiu uchylshch fizychnoi kultury Ukrainy na osnovi prohranno-tsilovoho metodu upravlinnia / S. Stadnyk // Moloda sportyvna nauka Ukrainy : [zb. nauk. prats z haluzi fizychnoho vykhovannia, sportu i zdorovia liudyny]. – L. : LDUFK, 2012. – Vyp. 16. – T. 4. – S. 156-162.